

J. Újváry Zsuzsanna: Mo. közigazgatása, 1526-1848

A Magyar Királyi Helytartótanács (vázlat)

- A török alóli felszabadulás után megnövekedtek a közigazgatási teendők, sürgetővé vált egy modern, új központi kormányhatóság létrejötte.

-1722/23:101., 102, tc.- létrehozta a helytartótanács intézményét

-1724-ben ténylegesen is felállítják.

-1848-ig, az Első Magyar Felelős Minisztérium megalakulásáig ez volt az ország legfontosabb központi kormány szerve, végrehajtó hatalma.

Jellege: elsősorban királyi jellegű (a távollévő kir.-t képviseli)

- a királynak van alárendelve, aki rendeletekkel irányítja a hivatalt
- a tanácsosokat a király nevezi ki (97.§)
- kötelessége az ország törvényeinek a betartására ügyelni, s az országgyűlés által hozott tv-k betartására (102.§)

Királyi függése:

- csak látszatra volt legfölül; jelentéseit formálisan az uralkodónak címezte, de azt a Magyar Udvari Kancellária nézte át, s véleményezte. Ez még nem sértett nemzeti érdekeket, de az annál inkább, hogy: a fontosabb jelentéseit a bécsi állami szervek, így a Miniszteriális Konferencia, majd 1761-től az Államtanács (Staatsrat) is véleményezte.
- Így a király és a Helytartótanács között két közbeeső fórum is volt.

Királyi utasítás: 1724. jan.-ban adta ki.

-hatásköre: az egész ország, kiv. Erdélyt, a déli határőrvidékeket és a Temesi Bánságot (a visszacsatolásukig), Horvátországot (kiv. 1767-1779-ig a Horvát Tanács fennállása idején)

-igazgatás (kiv.: a jövedelmek kezelése, a hadsereg vezénylése)

-a tv-k, királyi rendeletek végrehajtása,

-ellenőrzi a törvényhatóságok működését

-hadellátás ügyei,

-ipar, kereskedelem, gazdasági reformok,

-kézművesek ügyei, céhügyek

-bor-ügyek,

-vízi- és szárazvámok felülvizsgálata,

- út- és csatorna-építés,
- folyószabályozás,
- tűzvédelem,
- nemesi ifjak neveltetésének ügyei,
- vallási- és lelkészpénztári ügyek,
- egyházi- és világi alapítványok feletti felügyelet,
- koldusok, csavargók ügyei,
- nemességigazolások,
- közegészségügy

az 1730-as évektől egyre bővül a feladatköre: pl.

- városi polgárjog megadásáról döntés
- a külföldön tanuló nem katolikusok ügyei
- könyvcenzúra

Mária Terézia idején:

- úrbérrendezés,
- a közoktatás átszervezése,
- tanulmányi alap kezelése

Ellenőrizte a törvényhatóságok által felküldött perkivonatokat – hogy a törvényességre ügyeljen.

-Miután nem intézkedhetett önállóan, minden kérdésben a királyhoz kellett fordulni: ez nagyon nehézkessé tette az ügyintézkést!!!

Fontos változás: 1769-ben szélesebb körű önállósággal ruházták fel: pl. önállóan járt el a megyék és városok által felküldött perkivonatok ellenőrzésében, s pl. árszabályozás, városi polgárok, csavargók ügyében is csak évente kellett jelentést küldenie a királyhoz.

-1776-ban újabb ügyekre terjedt ki az önállósága.

-A Helytartótanács eredetileg csak 50 Ft-ig utalványozhatott ki pénzt. (Később ezt is növelték.)

Szervezeti felépítése: TANÁCS

- jellegzetesen testületi, kollégialis felépítés
- elnök, 22 tanácsos, számfeletti tanácsosok (elnök: a nádor vagy országbíró)
  - tanácsosok: főpapok, főnemesek, köznemesek
- az üléseken: a tanácsosokon kívül részt vesznek: a tanácsjegyző, titkárok, számvevő (1769-től az iktató)
- SEGÉDHIVATALOK: 1.számvevőség (élén: számvevő)

2.iroda (élén: igazgató)

- 1784-től külön SEGÉDHIVATALOK: -irattár,
-kiadói hivatal
-iktatói hivatal

Az ügyintézés:

Kezdetben: az elnök az ügyeket az irodaigazgatóhoz átküldte, aki a tanácsülésen indítványt tett az elintézésre. A bonyolultabb ügyeket egyes tanácsosok megkapták előkészítésre, aki javaslatot tett; e javaslatok felett döntött a tanács.

-a még bonyolultabb ügyekre alkalmi bizottságot jelölt ki

-még **1724**-ben néhány állandó bizottság jött létre:

Számvevőségi Bizottság

Gazdasági Bizottság

Kegyesalapítványi Bizottság

-az 1754. évi reform: az állandó bizottságok száma egyre szaporodott, 1754-ben – a helytartótanácsi munka súlya a bizottságokra helyeződött. (1754 és 1769 között a bizottságok és nem a tanácsosok vannak előtérben)

-az 1769. évi reform: mivel a bizottsági munka az ügyintézés menetét nehezéssé tette, a bizottsági ügyintézés az előadói rendszer váltotta fel. (Az ügyiratok az elnöktől egyenesen az előadó-tanácsoshoz kerültek.)

A korábbi 10 állandó bizottságból csak 4 maradt meg:

- számvevőségi
- vallásügyi
- gazdasági
- úrbéri bizottság(1765-ben alakult)

1773-ban, a jezseuiták feloszlásakor újabb bizottságot alapítottak: tanulmányi

-1784.évi reform (II. József): bevezetik az ügyosztályi rendszert.